

Jana Daňhelová

Epistulae duorum amantium – překlad a komentář souboru korespondence připisované Abélardovi a Heloise s úvodní studií

Posudek vedoucího diplomové práce

Jana Daňhelová se během svého studia věnovala s oblibou otázkám ženské literatury raného (z hlediska periodizace obvyklé v západoevropské literatuře vrcholného) středověku. Vytěžila z tohoto zájmu i téma své zdařilé bakalářské práce, která předložila komentovaný překlad díla autorky 9. století Dhuody *Liber manualis ad filium*. I tématem její diplomové práce je literární dílo, které je možno alespoň v podstatné části zařadit do ženské literatury středověku, a to i v případě, že atribuce díla, jak ji hájí část sekundární literatury, neobstojí v další odborné diskusi.

Úvodní studie

Shrnutí této diskuse se věnuje úvodní pasáži práce. V samotném úvodu ovšem přináší informace o rukopisném doložení překládaného díla, které velmi komplikuje jakékoli jeho zhodnocení. Dílo je dochováno v jediném rukopisu o téměř čtyři století mladším než doba, do které je dnes částí odborné veřejnosti zařazováno, je kopií písaře, který měl zájem pouze o některé aspekty jeho obsahu, a proto je podstatná část díla zachována pouze ve výtazích. Dílo je zapsáno ve sborníku obsahujícího další texty epistolografického charakteru, na rozdíl od nich však u *Epistulae duorum amantium* (dále EDA, jak zkracuje i autorka práce) není přepisovačem poznamenáno, z jakého rukopisu klášterní knihovny v Clairvaux text pochází. Tím je patrně navždy (neuvažujeme-li mimořádně šťastný rukopisný nález v budoucnosti) znemožněno dosáhnout kodikologického potvrzení správnosti navržené atribuce.

Tato atribuce sbírky korespondence milenecké dvojici Abélarda a Heloisy je výsledkem až moderního bádání a provedl ji první vydavatel díla E. Könsgen v roce 1974. (Rukopis samotný ji neobsahuje.) Po několik desetiletí se o této domněnce vedla prudká polemika, v níž se významní medievisté postavili této atribuci na odpor (P. Dronke, P. von Moos). Autorka práce tuto diskusi v úvodní studii shrnuje a snaží reprodukovat argumenty obou stran sporu.

Za tím účelem stručně líčí i bouřlivý osud vztahu Abélarda a Heloisy, jak se projevuje především v argumentaci zastánců správnosti atribuce sbírky, kteří se snaží dokázat, že „není známa žádná jiná dvojice, která by lépe odpovídala profilu ženy a muže, než právě Abélard a Heloisa“ (s.13 úvodní studie, citace E. Könsgena). Důkazy pro pravost sbírky jsou čerpány z určitých zmínek, které se zastáncům správnosti atribuce zdají odvolávat na konkrétní a dobře doložené okolnosti vztahu obou historických postav. Kromě toho také tito zastánci poukazují na některé lexikální jednotky, kterých používal Abélard ve svých nesporných dílech a na dobovou charakteristiku písemného vyjadřování Heloisy s jeho zálibou v neologismech, které s oblibou používají i dopisy psané v EDA ženou.

Přes zjevnou snahu autorky práce dát rovnocenné slovo oběma názorům na správnost či nesprávnost navržené atribuce se mi zdá, že textem úvodní studie prosvítá spíše příklon k názorům zastánců atribuce. Překvapivé je, že autorka práce považuje za správný argument, že zmínka o voskových destičkách jako médiu dopisové komunikace by mohla svědčit o tom, že dochovaná korespondence reálně probíhala, protože tyto destičky svou snadnou smazatelností napomáhaly jejímu utajení, které by v případě správnosti atribuce bylo pro oba pisatele žádoucí. Takové utajenosti korespondence však odporuje samotná skutečnost zachování celého sborníku, která by byla možná jen v případě, že jeden z pisatelů si tuto důvěrnou korespondenci pečlivě kopíroval a zanechal ji ve své pozůstalosti. To nijak neodpovídá historickým okolnostem, v nichž probíhal kontakt mezi Abélarde a Heloisou po jejich odhalení. Také je obtížné představit si prostředí, které by v jejich okolí mělo po jejich smrti jako kajícíků zájem na zachování celého korpusu.

Také shrnutí debaty o možném věku Heloisy v době vzniku EDA se mi jeví jako příliš ohleduplné vůči zastáncům atribuce. Oba pisatelé se ve svých listech na sebe obrazejí jako na rovnocenné partnery a i ženiny dopisy jsou mistrovskými a preciózními příklady rétorické epistolografie, které je obtížně možno připsat ženě počátku 12. století, která by v době psaní těchto dopisů sotva dosáhla dvaceti let.

Úvodní studie se nejdříve zabývá otázkou možné atribuce sbírky Abélarde a Heloise, až poté otázkou, zda sbírka obsahuje dopisy autentické nebo fiktivní. Domnívám se, že metodicky by bylo správnější pořadí opačné. V daném stavu práce se velmi zajímavé srovnání EDA s dopisy z Tegernsee dostává až na samotný konec úvodní studie.

Úvodní studie končí poněkud abruptně a autorka práce se na žádnou stranu sporu před jejím ukončením nechtěla jednoznačně přiklonit. Čtenář práce nachází její stanovisko k celému problému až po překlada v samotném závěru práce, ačkoliv by rozhodně mělo být uvedeno

v závěru úvodní studie. Autorka práce se zde přiznává ke své nerozhodnosti v otázce jak autenticity, tak atribuce sbírky.

V závěru této pasáže autorka zdůrazňuje i literární kvality ve sbírce zahrnutých textů a ukazuje tak, kam by se případně mohla další její práce nad tímto epistolografickým sborníkem vyvinout – charakter textů opětovně a spíše metodou rétorického cvičení, byť nápaditě opakujících určité motivy a *loci communes* by při podrobném rozboru možná mohl napovědět i další argumenty ve sporu o historicitu sbírky.

Překlad

Musím vyjádřit své mínění, že překlad autorky práce je velmi zdařilý, zcela plynulý a překonává nesnáz vypjaté rétoričnosti originálu bohatou slovní zásobou, kultivovanou syntaxí a nepochybným zaujetím pro obsahové hodnoty a citovou vypjatost předlohy. Nesnaží se o doslovnost, která by zájemci poskytla přesnou představu o textaci předlohy, naopak usiluje o samostatný čtenářský dojem, který by měl být na latinském znění nezávislý. Jen ojediněle se uchyluje k nestylové modernosti (s.39 „zástupci francouzské inteligence“). Určitá míra překlepů (i v úvodní studii) dává svědčit o rychlosti, s níž poslední verze práce vznikala.

Poznámkový aparát překladu sestává především z identifikací citátů a parafrází z antické literatury a Bible, které jsou z větší části převzaté z předchozí literatury, jak autorka sama uvádí.

K práci je jako příloha připojeno latinské znění originálu.

Závěr

Autorka práce plně prokázala svou latinistickou kompetenci, schopnost zabývat stylově vyhraněným středověkým textem a velmi dobře prezentovala své překladatelské schopnosti. Nárůst kvality překladu ve srovnání s její bakalářskou prací, kterou jsem rovněž vedl, je markantní a dovoluji si nad ním vyjádřit své potěšení. Jsem toho názoru, že překlad si rozhodně zaslouží publikaci, jejímž úspěchu by napomohlo ponechání ve hře možnosti atribuce tohoto souboru milostné korespondence Abélardovi a Heloise.

Autorka také dokázala plně využít výhod svého zahraničního pobytu ve Francii k získání přístupu k celé širší sekundární literatury o tématu i osobních kontaktů.

Vzhledem k výše řečenému doporučuji práci k obhajobě a navrhuji její hodnocení **výborně**.

PhDr. Jan Kalivoda

ÚŘLS FF UK